

N:o 1.

Ank. till Riksd. kansli den 14 februari 1902, kl. 3 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om tillägg till § 16 regeringsformen.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, n:o 46, har herr *A. W. Styrlander* hemställt, att Riksdagen ville för sin del besluta, att till § 16 regeringsformen måtte göras ett så lydande tillägg:

»samt skydde allas rätt att förskaffa sig hjälp i rättegången vid åtal inför dömande och förvaltande myndigheter».

Nämnda paragraf har följande lydelse:

»Regeringsformen.

§ 16.

Konungen bör rätt och sanning styrka och befordra, vrångvisa och orätt hindra och förbjuda, ingen förderfva eller förderfva låta, till lif, ära, personlig frihet och välfärd, utan han lagligen förvunnen och dömd är, och ingen afhända eller afhända låta något gods, löst eller fast, utan ransakning och dom, i den ordning, Sveriges lag och laga stadgar föreskrifva; ingens fred i dess hus störa eller störa låta; ingen från ort till annan förvisa; ingens samvete tvinga eller tvinga låta, utan skydda hvar och en vid en fri utöfning af sin religion, så vidt han derigenom icke störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer. Konungen

låte en hvar blifva dömd af den domstol, hvarunder han rätteligen hörer och lyder.»

Till stöd för sin hemställan har motionären anfört följande.

Genom 15 kapitlet rättegångsbalken vore, beträffande brottmål, som handlades af domstol, sörjdt för att tilltalade personer finge anlita hjälp i rättegången, och det vore till och med i 9 § samma kapitel stadgadt, att den, som af rätten fått lof att rättegångssaker drifva, vore skyldig att utan betalning hjälpa de fattiga för rätta, då domaren det pålade. Lagen hade till och med fastslagit den grundsatsen, att till ombudsman finge brukas hvem som helst, till hvilken sakegare hade förtroende, blott han vore oberyktad, ärlig, redlig och förständig. Emellertid finnes en hel mängd åtal, som handlades och afgjordes af administrativa myndigheter, och hvilka åtal kunde medföra ganska stränga straff, såsom suspension under längre eller kortare tid, afsättning och dylikt, hvilka straff ofta kunde träffa den tilltalade mycket hårdare än de straff, som ådömdes af domstolarne. Man hade allmänt hyst den uppfattningen, att vid ransakningen i dylika mål en tilltalad skulle vara berättigad att anlita biträde, men man hade under sista tiden fått erfarenhet af att dels olika åsikter om denna rätts förefintlighet gjort sig gällande och dels en dylik rätt förvägrats en tilltalad. Så hade under år 1901 en stationsinspektor i ett af de södra jernvägsdistrikten, hvilken tilltalats för en förseelse, tillåtits anlita biträde vid det förhör, som inför distriktsförvaltningen hållits, hvaremot i ett annat distrikt en konduktör, som stälts under förhör för en förseelse, vägrats rätt att vid förhöret anlita biträde, ehuru biträdet före förhörets början meddelat vederbörande, att hans klient komme att fullständigt erkänna förseelsen, och att bitrådets uppgift endast vore att söka framhålla de förmildrande omständigheter, som möjligen kunde förefinnas. När administrativa myndigheter tilldelats en så stor bestraffningsrätt, som t. ex. jernvägsstyrelsen och distriktsförvaltningarna nu hade, syntes det ock vara rättvist, att den i vårt land erkända grundsatsen, att alla för brott tilltalade vore berättigade att anlita hjälp i sjelfva rättegången, borde vara utsträckt jemväl till dessa mål, helst statens tjänare eljest måste komma att finna sig sämre lottade i detta afseende än andra medborgare. Det borde, enligt motionärens åsigt, vara en särskild skyldighet för staten att tillse, att alla dess tjänare tillförsäkrades en rätt, som det helt säkert icke skulle falla någon in att bestrida andra medborgare. Man skulle helt säkert invända, att det här icke vore fråga om rättegångar i vanlig bemärkelse, men då den administrativa myndighetens

dom grundade sig på det förhör, som hållits med den tilltalade, och till och med på berättelser af andra personer, som icke ens hörts på ed, syntes denna invändning sakna allt berättigande. Lika litet berättigande hade den invändningen, att disciplinen skulle totalt äfventyras, om de tilltalade finge använda biträden. Den som ledde förhöret, skulle naturligtvis pröfva biträdets lämplighet och skulle under alla omständigheter ega rätt att afskeda oredliga, oärliga och oförståndiga biträden, hvarförutom den tilltalade ju alltid sjelf skulle vara tillstädes och svara, när så påkallades. Dessutom syntes näppeligen disciplinen bättre kunna upprätthållas än genom de underordnades visshet om deras saks fullt opartiska och rättvisa behandlande. Den af motionären påkallade rätten för tilltalade af alla slag att vid ransakningen anlita biträde syntes slutligen vara en så naturlig och dyrbar rättighet, att densamma borde genom grundlag fastslås.

Vidare har motionären anhållit, att, derest det skulle finnas lämpligare, att det ifrågasatta tillägget till § 16 regeringsformen finge annan lydelse än motionären föreslagit eller att stadgandet infördes på annat ställe i grundlagen, konstitutionsutskottet behagade gifva densamma den lydelse och plats, som utskottet kunde finna vara lämpligare.

I motionärens förslag åsyftas tydligen att få inför domstol eller administrativ myndighet åtalad persons rätt att begagna biträde i rättegången uttryckligen erkänd såsom en allmän medborgerlig rättighet samt att få bestämmelser härom införda i grundlag. Då utskottet emellertid funnit en sådan grundlagsändring hvarken behöfzig eller lämplig, får utskottet såsom grund för denna sin åsigt anföra följande.

Under det andra länders grundlagar innehålla mer eller mindre omfattande och detaljerade stadganden om dylika s. k. allmänna medborgerliga rättigheter, har deremot, hvad Sverige angår, 1809 års regeringsform endast helt allmänt befattat sig med föreskrifter i berörda hänseende. Om man frånser grundlagstadgandena om tryckfrihet och om befogenhet att genom biträde af justitieombudsmannen erhålla rätts-hjelp mot kränkningar, tillfogade den enskilde genom statens embets- och tjenstemän, äro de bestämmelser, hvilka garantera de s. k. allmänna medborgerliga rättigheterna, korteligen sammanfattade i § 16 regeringsformen. Detta lagrum afser emellertid blott att gifva ett allmänt uttalande om det rättsskydd, som den enskilde medborgaren bör

vara tillförsäkrad, och hänvisar till den allmänna lagstiftningen såsom bestämmande detta rättsskydds omfattning och de närmare garantierna för dess åtnjutande. Konungen bör nemligen, enligt paragrafens ordalydelse, ingen förderfva eller förderfva låta, till lif, ära, personlig frihet och välfärd, utan han *lagligen* förvunnen och dömd är, och ingen afhända eller afhända låta något gods, löst eller fast, utan ransakning och dom, i den ordning *Sveriges lag och laga stadgar* föreskrifva, så ock låta en hvar blifva dömd af den domstol, hvarunder han *rätteligen* hörer och lyder.

För öfrigt må erinras derom, att paragrafen är ett arf från vår äldsta rätt, der den egde sin motsvarighet i den gamla konungaeden, och att dess hufvudsakliga innehåll alltifrån frihetstidens början funnits i våra regeringsformer upptaget. Sin egentliga betydelse i vår nu gällande regeringsform eger paragrafen såsom utgörande en karakteristik i korta och kärnfulla ordalag af den allmänna rättsåskådning, hvilken ligger till grund för de enskilde medborgarnes rättsställning i vårt land. Konstitutionsutskottet vid 1809 års riksdag afgaf rörande denna paragraf ett yttrande, som torde tjena att belysa dess karakter och innebörd. Sedan nemligen vid nyssberörda riksdag en ledamot af presteståndet mot förslaget till ifrågavarande paragraf anmärkt, att den borde »såsom ett echo från förflutna barbariska tider» alldeles utgå, besvarade konstitutionsutskottet denna anmärkning på följande sätt: »Denna § är ock visserligen ej ny. Den är redigerad i öfverensstämmelse med 2. § i 1720 års Regerings-Form och utgör en del af den gamla Habeas Corpus, som Britten så högt värderar. Men Utskottet har trott, att en god lag ej föråldras, och att, om äfven den personliga säkerheten skulle under en välviljande Regent njutas ostörd, utan att vara genom Grundlagen befästad, skall Nationen dock känna sig mera trygg för en framtid, mera oberoende af växlande Grundsattser i styrelsen, då hon ser genom ett uttryckligt stadgande bevarade hvarje individs personliga rättigheter, dess lif, dess frihet och välfärd.»

Deremot har paragrafen aldrig afsett att lemna en uttömmande redogörelse för de medborgerliga rättigheterna. Sådana rättigheter som yttrandefrihet och församlingsfrihet äro derstädes icke med ett ord berörda; och ännu mindre finner man der uttryck för åtskilliga mera speciella rättsregler af straffrättslig och processuel innebörd, huru viktiga dessa än må vara för den enskilde medborgaren, t. ex. kriminalprocessens hufvudregel, att ingen må dömas ohörd. Paragrafen öfverlemnar åt den allmänna rättsordningen, åt »Sveriges lag och laga stadgar», att gifva bestämmelser i dessa afseenden. Det skulle, enligt utskottets mening, vara en mycket betänkelig sak att genom mer eller

mindre lyckligt affattade tillägg till § 16 regeringsformen rubba den grundtanke, hvilken sålunda uppbär densamma. Ty lätteligen skulle sådana tillägg kunna vålla missstyding med afseende å de medborgerliga rättigheter, som icke finnas i paragrafen omförmälda.

Men om den af motionären föreslagna bestämmelsen sålunda icke lämpligen kan eller bör i § 16 regeringsformen införas, så gifves, enligt utskottets mening, ej heller något skäl att å annat ställe i regeringsformen intaga bestämmelser af sådant innehåll och syfte som i motionärens förslag afses, enär dylika bestämmelser såsom varande af straff- eller processrättslig natur tillhöra annat lagstiftningsområde än grundlagens. Men om och på hvilket sätt lagstadganden af annan natur än grundlag skulle kunna gifvas af det uti motionen afsedda innehåll, är ett spörsmål, hvarå utskottet saknar befogenhet att inlåta sig.

På grund af hvad ofvan blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att herr Styrlanders ifrågavarande motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Stockholm den 14 februari 1902.

På utskottets vägnar:

HUGO BLOMBERG.

Reservation:

af herr *Johnsson* mot vissa delar af utskottets motivering.

Herrar friherre *Wrangel von Brehmer* och *Waldenström* hafva begärt få här antecknad, att de icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.

Herr *Behm* har anhållit om anteckning å utlåtandet derom, att han ej deltagit i ärendets afgörande.
